

REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH

W TORUNIU

**PROGRAM EDUKACJI LEŚNEJ
SPOŁECZEŃSTWA
W NADLEŚNICTWIE DĄBROWA
NA LATA 2017 - 2026**

Sporządził:

Zatwierdzam:

*Nadleśniczy
Nadleśnictwa Dąbrowa*

*Dyrektor
Regionalnej Dyrekcji
Lasów Państwowych
w Toruniu*

Nadleśnictwo Dąbrowa, 2016 r.

Spis treści:

I.	Wprowadzenie – podstawy prawne programu.....	3
I A.	Podsumowanie działalności edukacyjnej Nadleśnictwa za okres miniony	4
II.	Ustalenia (protokół z posiedzenia) Komisji programu edukacji Leśnej Społeczeństwa w Nadleśnictwie Dąbrowa.....	7
III.	Charakterystyka naturalnych walorów edukacyjnych nadleśnictwa.....	12
IV.	Obiekty edukacji leśnej nadleśnictwa	13
V.	Obiekty edukacji przyrodniczej innych podmiotów znajdujące się na terenie nadleśnictwa.....	19
VI.	Wydawnictwa edukacyjne o nadleśnictwie.....	20
VII.	Zasady działalności OEL „Dąbrówka”.....	21
VIII.	Regulamin działalności OEL „Dąbrówka”.....	25
IX.	Plany roczne	
X.	Sprawozdania roczne	

fol. A. Karetko

I. Wprowadzenie – podstawy prawne programu.

Niniejszy program został utworzony na podstawie zarządzenia nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 maja 2003 r. w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych. Potrzeba prowadzenia edukacji leśnej wynika również z założeń „Polityki Leśnej Państwa”.

Stać i powszechna edukacja leśna prowadzona przez pracowników Nadleśnictwa Dąbrowa ma na celu:

1. Promocję drewna, jego produktów, przekazywanie wiedzy o jego pochodzeniu.
2. Upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środowisku leśnym oraz o wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarce leśnej.
3. Podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie racjonalnego i odpowiedzialnego korzystania ze wszystkich funkcji lasu.
4. Wzbogacanie procesu kształcenia w treści wiedzy leśnej, głównie w formie doświadczania na różnych poziomach nauczania.
5. Budowanie społecznego zaufania dla zawodu leśnika w celu zrozumienia przez społeczeństwo ich zadań zawodowych.
6. Umacnianie współpracy z innymi instytucjami zajmującymi się zarządzaniem zasobami przyrodniczymi, szkołami, lokalnymi władzami samorządowymi i społecznością.
7. Promocję i edukowanie o innych niż drewno produktach z lasu, w tym o gospodarce łowieckiej .
8. Kształtowanie odpowiednich postaw i zachowań zgodnych z literą prawa z zakresu leśnictwa i ochrony przyrody.
9. Oswajanie z lasem.
10. Rozwój i doksztalcanie się osób zajmujących się edukacją leśną w nadleśnictwie w celu podnoszenia poziomu wiedzy.
11. Przywrócenie znaczenia pojęcia ekologia jako nauka o stosunkach panujących w przyrodzie.
12. Przesunięcie kierunku edukowanych w nadleśnictwie na starsze grupy wiekowe.
13. Doprowadzenie do efektywniejszego edukowania poprzez przyjmowanie mniejszych grup zbliżonych wiekowo- wystrzeżenie się przypadkowości w doborze uczestników oraz traktowanie pobytu w nadleśnictwie tylko jako rekreację.
14. Organizację dorocznych warsztatów dla nauczycieli z zakresu edukacji leśnej.

fol. M.Sobkowiak

Przekazywane treści

1. Znaczenie drewna, jego produkcja, odnawialność, naturalność,
2. Gospodarowanie zasobami przyrodniczymi,
3. Budowa i funkcjonowanie ekosystemów leśnych w tym wiadomości o zwierzętach leśnych, drzewach, grzybach- ich rodzaje, budowa, znaczenie itp.,
4. Zagrożenia i ochrona lasów.
5. Szkółkarstwo leśne i hodowla lasu.
6. Ochrona przyrody.
7. Gospodarka łowiecka i tradycje łowieckie
8. Rola leśnika w gospodarowaniu zasobami przyrody.
9. Historia Nadleśnictwa Dąbrowa na tle historii regionu i kraju.

IA. Podsumowanie działalności edukacyjnej w latach poprzednich.

Działalność edukacyjna Nadleśnictwa Dąbrowa prowadzona była przez ostatnie 10-lecie o zatwierdzony Program Edukacji Leśnej Społeczeństwa w Nadleśnictwie Dąbrowa na lata 2007-2016. Najważniejszą zmianą jaka dokonała się

w tych latach było utworzenie Ośrodka Edukacji Leśnej „Dąbrówka” przy Nadleśnictwie Dąbrowa.

fot. M. Sobkowiak

fot. Tadeusz Schenk

W ramach utworzenia Ośrodka przestała funkcjonować Izba Leśna w Lipinkach, jako główna baza edukacyjna. Nadleśnictwo nadal prowadzi współpracę z nauczycielami na ogólnie przyjętych zasadach a w budynku zaczęła funkcjonować Zielona Szkoła.

Z programu z roku 2006 r. zrealizowano następujące zadania:

- a. Wyznaczono nową trasę ścieżki edukacyjnej „Grabowiec”, wybudowano nowe instalacje edukacyjne oraz punkt widokowy. Po licznych aktach wandalizmu na ścieżce „Rubno” podjęto decyzję o jej przekształceniu w ścieżkę spacerową z elementami dydaktycznymi „Rybieńka”.
- b. Utworzono tzw. zielone klasy przy szkołach w Lipinkach i Jeżewie oraz w Leśnictwie Gródek.
- c. Współorganizowaliśmy coroczne konkursy ze szkołami w Jeżewie, Warlubiu i Lipinkach, a także z Policją ze Świecia i z Panem Januszem Kasakiem.
- d. Włączyliśmy się w organizację konkursu „Przyroda Regionu i Ochrona Środowiska” – projekt Zespołu Parków Chełmińskiego i Nadwiślańskiego,
- e. Przy współpracy z lokalnymi szkołami przeprowadziliśmy trzy ogólnopolskie akcje: „Święto (sadzenia) lasu” – przy współpracy z Gimnazjum w Warlubiu i Jeżewie, „Sprzątanie Świata” z wszystkimi lokalnymi szkołami oraz Święto Drzewa głównie z lokalnymi, i przedszkolami.

- f. Przeprowadziliśmy szereg spotkań z młodzieżą wycieczającą na naszym terenie w okresie letnim (głównie z harcerzami) oraz spotkań terenowych i klasowych z młodzieżą szkolną z naszego regionu.
- g. Wraz ze szkołami w Grupie i Lipinkach sprawujemy opiekę nad Miejscami Pamięci Narodowej znajdującymi się na terenie Leśnictwa Mniszek, Bojanowo i Bursztynowo.
- h. Nawiązano szerszą współpracę z kolejnymi szkołami z terenu nadleśnictwa, przede wszystkim ze szkołami ze Świecia.
- i. Włączyliśmy się do pomocy merytorycznej przy pracach kół naukowych.
- j. Na bieżąco prowadzona jest wymiana materiałów edukacyjnych pomiędzy nadleśnictwem i szkołami.
- k. Powstały wydawnictwa informacyjno- edukacyjne o nadleśnictwie.

Nadleśnictwo corocznie przyjmowało i przyjmuje do dziś grupy młodzieży głównie z Technikum Leśnego w Tucholi i Wyższych Szkół Leśnych (Poznań, Warszawa), na pokazy sprzętu leśnego. Spotkania te są okazją do swobodnej wymiany poglądów i uwag dotyczących gospodarki leśnej. Odwiedzają nas też grupy zawodowe leśników z innych części kraju. W zajęciach edukacyjnych uczestniczą także grupy zagraniczne nie zawsze są to leśnicy.

fol. J. Bock

Pracownicy Nadleśnictwa prowadzą zajęcia terenowe, pogadanki w szkołach dla młodzieży szkół podstawowych i gimnazjów.

fol. J. Bock

Reasumując działalność edukacyjną nadleśnictwa w latach poprzednich należy stwierdzić, że opierała się ona na realizacji przedsięwzięć inicjowanych przez nadleśnictwo oraz na współ-organizacji projektów środowisk zewnętrznych.

II. Ustalenia (protokół z posiedzenia) Komisji programu edukacji leśnej społeczeństwa w Nadleśnictwie Dąbrowa.

W dniu 27.06.2016r w Sali OEL „Dąbrówka” odbyło się pierwsze posiedzenie powołanej decyzją Nadleśniczego Nadleśnictwa Dąbrowa Komisji do opracowania nowego programu edukacji leśnej na lata 2017-2026W skład komisji weszli:

1. Anita Gajewska - Łyskawa – Dyrektor Zespołu Szkół w Jeżewie
2. Jolanta Banaszak – Vice Dyrektor Zespołu Szkół w Jeżewie
3. Marek Fandrejewski – Dyrektor Szkoły Podstawowej w Lipinkach
4. Izabela Piątkowska – nauczycielka Szkoły Podstawowej w Lipinkach
5. Daria Ciesielska – nauczycielka Przedszkola w Jeżewie
6. Agnieszka Sarnecka – nauczycielka przyrody w Zespole Szkół w Jeżewie

7. Przedstawiciel Dyrektora RDLP w Toruniu
8. Tomasz Szulc – Nadleśnictwo Dąbrowa
9. Joanna Bock – Nadleśnictwo Dąbrowa – Przewodnicząca Komisji
10. Karolina Podlaszewska – nauczycielka Szkoły Podstawowej w Lipinkach
11. Monika Wiśniewska – pracownik Wdeckiego Parku Krajobrazowego

W celu prezentacji tego co można w edukacji leśnej pokazać punktem spotkania był wyjazd terenowy. Pierwszym punktem wizyty była ścieżka edukacyjna w Grabowcu, gdzie Pan Leśniczy Tomasz Szulc oprowadził nas po części nowej trasy ścieżki, pokazał punkt widokowy z widokiem na zakole i dolinę Wisły, kilka z przystanków ścieżki oraz opowiedział o rezerwacie Grabowiec, w którego sąsiedztwie ścieżka się znajduje. Kolejny punkt to wizyta na zrębie i pokaz pracy maszyn leśnych- harwestera i forwardera. Członkom Rady o pracach związanych z pozyskaniem drewna opowiadali zarówno miejscowy leśniczy – Marian Litkowski, operatorzy maszyn jak i Pan Nadleśniczy. Kolejnym punktem była wizyta w szkółce leśnej w Leśnictwie Bojanowo, gdzie leśniczy Krzysztof Książka opowiedział o funkcjonowaniu szkółki i produkcji sadzonek. W samej szkółce Bojanowo produkowanych jest kilkanaście milionów sadzonek rocznie, które potem wysadzane są w leśnictwach. Wizyta w szkółce leśnej pozwoliła też pokazać zamknięty, powtarzalny cykl życia lasu, w tym przypadku pokazany od końca, czyli od pozyskania drewna do produkcji szkółkarskiej i uzmysłowienie członkom Rady, że większość polskich lasów jest zagospodarowana przez leśników, a fakt, że wyglądają one właśnie tak jest zasługą dobrze prowadzonej gospodarki leśnej, o której musimy mówić na spotkaniach edukacyjnych.

Na posiedzeniu przyjęto następujące założenia do „Programu edukacji leśnej dla Nadleśnictwa Dąbrowa”:

1. Cele edukacji leśnej w Nadleśnictwie Dąbrowa pozostają niezmiennie. Zostały wymienione w punkcie 1 niniejszego Programu.
2. Program ma za zadanie dotrzeć przede wszystkim do starszych grup wiekowych, których w statystykach edukowanych przez Nadleśnictwo jest najmniej.
3. Oferta edukacyjna skierowana jest również do szkół z poza regionu w tym szkół wyższych oraz odwiedzających Nadleśnictwo – np. harcerzy, Uniwersytety Trzeciego Wieku, fundacje, organizacje.

fol. Tadeusz Schenk

fol. Tadeusz Schenk

4. Edukację Leśną społeczeństwa prowadzi się przy wykorzystaniu naturalnych walorów przyrodniczych nadleśnictwa.

fol. Tadeusz Schenk

5. Partnerami nadleśnictwa w edukacji społeczeństwa mogą być:
- Lokalne przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja,
 - Szkoły średnie
 - Wyższe uczelnie o kierunku leśnym i przyrodniczym
 - Wdecki Park Krajobrazowy i Zespół Parków Chełmińskiego i Nadwiślańskiego
 - Polski Związek Łowiecki
 - Lokalne organizacje pozarządowe
 - Gminne Ośrodki Kultury
 - Biblioteki Gminne

- Polskie Towarzystwo Leśne oraz Towarzystwo Przyjaciół Lasu
 - Stowarzyszenie Edukatorów Leśnych
 - Ośrodki Szkolno- Wychowawcze
6. Głównym źródłem finansowania edukacji leśnej społeczeństwa są środki własne nadleśnictwa. Przy realizacji większych projektów należy szukać dodatkowych źródeł dofinansowania w: dotacjach unijnych, Wojewódzkim i Narodowym Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Funduszu Leśnym, Urzędach Gmin,
7. Edukację leśną w Nadleśnictwie Dąbrowa realizuje się przy zaangażowaniu Specjalisty SL ds. edukacji, pozyskiwania środków i ochrony przyrody, który jest zarówno edukatorem jak i koordynatorem zajęć edukacyjnych na terenie nadleśnictwa. W edukację różnych grup wiekowych, w tym grup zawodowych angażuje się szereg pracowników zarówno biura jak i terenowych.
8. Formy edukacji leśnej
- Kompleksowe zajęcia w Ośrodku Edukacji Leśnej „Dąbrówka” (zajęcia w Sali edukacyjnej, na ścieżce edukacyjnej we wiacie oraz w ogrodzie dydaktycznym) zarówno z leśnikiem jak i samodzielnie z nauczycielem.
 - Zajęcia na ścieżce edukacyjnej Grabowiec oraz ścieżce spacerowej z elementami dydaktycznymi „Rybieńka”
 - Zajęcia terenowe z wykorzystaniem innych powierzchni dydaktycznych takich jak zagroda adaptacyjna danieli, szkołka leśna, obiekty małej retencji, miejsca pamięci narodowej, szlaki turystyczne, miejsca historyczne, siedziby leśnictw. Zajęcia prowadzone głównie z miejscowym leśniczym.
 - Lekcje z leśnikiem w szkołach (na zaproszenie)
 - Akcje i imprezy okolicznościowe:
 - Drzwi Otwarte
 - Dzień Ziemi
 - Sprzątanie Świata
 - Wiosenna akcja sadzenia lasu
 - Zimowa akcja Choinka dla szkół oraz dokarmiania zwierząt
 - wiosenne spotkania z leśnikiem na temat zagrożenia pożarowego
 - pikniki o charakterze edukacyjnym

- Udział w stoiskach edukacyjnych
- Udział w projektach gimnazjalnych
- Artykuły w prasie, audycje radiowe, programy telewizyjne z udziałem leśników

9. Plany rozwojowe

- Wyposażenie Sali ekspozycyjnej.
- Wydawnictwa edukacyjne o ścieżkach w Grabowcu, ścieżce Rybienka oraz o ośrodku Edukacji Leśnej „Dąbrówka”.
- Utrzymanie w należytej formie istniejących obiektów edukacyjnych.
- Warsztaty dla nauczycieli z udziałem edukatorów leśnych z innych ośrodków

10. Zmiany w nowym programie

Program Edukacji Leśnej społeczeństwa na lata 2017-2026 będzie także programem działania OEL „Dąbrówka”. Regulamin ośrodka, zasady działania oraz proponowana tematyka będą stanowiły załącznik do Programu. Rada programowa Ośrodka Edukacji Leśnej „Dąbrówka” będzie zarówno radą Programu Edukacji Leśnej Nadleśnictwa na lata 2017-2026.

11. Planowanie i sprawozdawczość roczna

W zakresie edukacji leśnej społeczeństwa prowadzone będą w sposób określony w zarządzeniu nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 maja 2003 roku w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych (ZO-733-6/03).

Na koniec roku do RDLP w Toruniu przesyłane są tabelaryczne zestawienia frekwencji odwiedzających, osób angażujących się w edukację, rodzaju spotkań oraz kosztów poniesionych na edukację. Zestawienia robione są na podstawie kart dokumentujących spotkania edukacyjne- wypełnianych przez pracowników oraz zgłoszeń zajęć edukacyjnych- dotyczą głównie Ośrodka.

Minimum raz w roku planuje się spotkania Rady w celu ustalenia rocznego planu edukacji dla nadleśnictwa oraz korekt w scenariuszach zajęć w taki sposób aby były one zgodne z treściami zawartymi w programach nauczania dla szkół.

III. Charakterystyka walorów edukacyjnych nadleśnictwa.

Lasy Nadleśnictwa Dąbrowa są idealnym miejscem prowadzenia edukacji. Dojazd do nich jest łatwy zarówno dla mieszkańców przylegających miast- Świecia i Grudziądz jak i odwiedzających z dalszych zakątków kraju. Fakt, że jesteśmy skrajnym Nadleśnictwem Borów Tucholskich położonym w niedalekiej odległości od trasy krajowej nr. 91 i autostrady A1 powoduje, że zakres usług edukacyjnych obejmuje nie tylko szkoły i przedszkola regionu a jest ponadregionalny. Mieszkańcy miejscowości znajdujących się najbliżej lasów oaz na jego terenie żyją z nim na co dzień i stanowi on jakby naturalne tło bytowania lokalnej ludności. Miejsca największej presji turystów, czyli okolice jezior Stelchno, Rybno Duże, Rybno Małe to obszary objęte ochroną NATURA 2000 jako Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków PLB220009 Bory Tucholskie. Cały obszar sąsiadujący z siedzibą nadleśnictwa to Wschodni Obszar Chronionego Krajobrazu Bory Tucholskie. Stanowi to idealne tło do przekazywania treści ekologicznych, oraz o zrównoważonej gospodarce leśnej.

Bogate zaplecze edukacyjne, ciągły rozwój i ulepszanie bazy oraz fakt, że wszystkie działania edukacyjne są bezpłatne powodują, iż z roku na rok zwiększa się liczba odwiedzających Nadleśnictwo Dąbrowa. Istnienie Ośrodka Hodowli Zwierzyny Dąbrowa oraz zagrody danieli spowodowało, że oferta edukacyjna dosyć znacznie powiększyła się o treści łowieckie. Posiadanie własnych maszyn leśnych jest świetnym zapleczem do odbywania zajęć pokazowych zarówno dla studentów leśnictwa jak i grup leśników z terenu całego kraju. Przyczyniają się do tego także inne powierzchnie leśne wykorzystywane w edukacji takie jak szkółka leśna, infrastruktura drogowa czy obiekty małej retencji.

fol. Tadeusz Schenk

W zasięgu terytorialnego działania nadleśnictwa znajduje się 23 szkoły podstawowe, 11 szkół gimnazjalnych, 15 oddziałów przedszkolnych – są to najwięksi odbiorcy edukacji leśnej.

Połączenie bogatej naturalnej bazy edukacyjnej i łatwy dostęp do miejsc atrakcyjnych turystycznie sprawiają, że lasy nadleśnictwa są chętnie odwiedzane przez rzesze turystów co stanowi niewątpliwie kolejny ważny walor edukacyjny.

IV. Obiekty edukacji leśnej nadleśnictwa.

1. Ośrodek Edukacji Leśnej "Dąbrówka"

Utworzony i oddany do użytku we wrześniu w 2011 roku.

Składa się z następujących obiektów:

- izba edukacyjna wraz z zapleczem socjalno- technicznym. Sala jednorazowo może pomieścić do 55 osób. Odbywają się w niej spotkania edukacyjne ale także szkolenia pracowników nadleśnictwa, narady, spotkania łowieckie. Jest wyposażona w sprzęt multimedialny, profesjonalne nagłośnienie i pomoce dydaktyczne (mikroskopy, lupy, modele, tablice, atlasy).

Fot. K. Kortas

- **Wiata rekreacyjno- edukacyjna**- mająca służyć jako miejsce prowadzenia zajęć w miesiącach wiosenno- letnich oraz jako bezpieczne miejsce na rozpalenie ogniska, które może być zwieńczeniem zajęć odbywających się w ośrodku. We wiacie zawsze znajduje się drewno na ognisko i widelce służące

do pieczenia kielbas. W kuchni "Dąbrówki" można zrobić herbatę, korzystając z termosów przenośnych oraz przygotować drobny poczęstunek.

- **Ścieżka edukacyjna**- 8 przystanków prezentujących w pigułce wiedzę leśną. Ścieżka jest krótka, jej przejście zajmuje około pół godziny i jest dostosowana do różnych grup wiekowych. Na ścieżce grupa może przebywać sama z nauczycielem bez udziału pracownika nadleśnictwa.

Fot. T. Chrzanowski

- **Zielony Kącik gier i zabaw** - utworzono zielony kącik gier i zabaw edukacyjnych. Jest to alternatywa dla pospolitych placów zabaw. Edukacyjne instalacje umilają pobyt a jednocześnie pozwalają zapamiętać zdobytą wiedzę. Instalacje dobrane są w takim sposób aby rozwijać wszystkie zmysły odwiedzających.

Fot. J. Bock

- **Ogród edukacyjny przy OEL "Dąbrówka"**- w sąsiedztwie budynku ośrodka z istniejącymi drzewami zarówno iglastymi jak i liściastymi oraz z sadem owocowym ze starymi odmianami jabłoni. Wszystkie nowe nasadzenia związane są z tematyką leśną i uwzględniają gatunki roślin występujące w

naturalnych siedliskach w połączeniu z roślinami ozdobnymi w celu zaspokojenia potrzeb estetycznych odwiedzających. Ogród podzielony jest na wyspy roślin leśnych (rośliny runa, podszytu, paproci, owoców leśnych). W centralnym punkcie ogrodu znajduje się oczko wodne z otaczającymi go roślinami wodolubnymi. Nie zabrakło także roślin skalnych oraz krzewów kwitnących. W ogrodzie nie ma tabliczek gatunkowych a jedynie tablice zbiorcze dla każdej z wysp (ze zdjęciami), co pozwala odwiedzającym samodzielnie rozpoznawać okazy. W centralnym punkcie ogrodu (tuż przy oczku wodnym) znajduje się wiata rekreacyjna z miejscem na ognisko, stołami i ławami. Wiata może jednorazowo pomieścić do 50 osób. Nie zabrakło także hotelu dla owadów, zegara słonecznego czy wielkich makiet grzybów i owoców leśnych. Na terenie ogrodu znajdują się także istniejące oraz nowo-wybudowane instalacje edukacyjne a wśród nich instalacje pokazujące przyrost i pozyskanie drewna w Polsce i w naszym nadleśnictwie na przestrzeni lat, skocznia, na której można wykonać skok o podobnej długości jak wybrane zwierzę, lekcja dendrologii opisująca różne gatunki drzew leśnych, pień drewna skrywający owady i grzyby w nim występujące, leśna waga, na której można porównać ciężar różnych gatunków drewna czy labirynt, w którym podążając po tropach zwierząt odgadniemy dokowo należą. Ci, którzy chcą poczuć się jak gniazdujący ptak mogą wejść do wielkiego modelu budki lęgowej. W ogrodzie zadbano także o rekreację. Znajdziemy więc w nim boisko do siatkówki plażowej, zewnętrzną siłownię oraz stół do tenisa stołowego. Dla najmłodszych utworzyliśmy plac zabaw z huśtawkami, zjeżdżalnią, zjazdem linowym i drewnianymi „bujakami”. Jest też drewniany pociąg, który za pomocą siły mięśni można wprawić ruch po torach oraz ścianka wspinaczkowa.

Fot. J. Bock

Fot. J. Bock

2. Ścieżka edukacyjna Grabowiec

Na terenie Rezerwatu Grabowiec otwarto w 1998 roku ścieżkę edukacyjną, która w roku 2015 została poddana modernizacji. Decydujący wpływ, oprócz upływającego czasu miało też położenie ścieżki, częściowo na terenie rezerwatu. Koniecznym było także odnowienie parkingu przy ruchliwej drodze krajowej nr 91. Odnowiona trasa ścieżki oraz jej infrastruktura pozwoli zapobiec dalszej dewastacji poprzez wydeptywanie dzikich ścieżek na terenie rezerwatu i w jego otulinie. Nowa ścieżka to 14 przystanków mówiących przede wszystkim o gospodarce leśnej, drewnie siedliskach i roślinach. Są też informacje o przylegającym rezerwacie. Każdy przystanek zaopatrzone jest w tablicę, ławkę a niektóre z nich dodatkowo w instalacje edukacyjne. Utworzona została platforma widokowa na skarpie nadwisłańskiej z widokiem na zakole Wisły i nadwisłańskie łąki. Wybudowane zostały schody z kładką do przejścia, brama ozdobna na początku ścieżki oraz tabliczki kierunkowe. Na parkingu przy ścieżce odnowione zostały tablice i ławosotoły. Dodatkowo znalazły się drewniane toalety, instalacja pokazująca rozkład śmieci w czasie oraz drewniany samochód. Na parkingu znajdują się też drewniane wiaty, ławki i miej scena ognisko. Dodatkowo w leśnym jarze znajduje się zjazd linowy. Trasa ścieżki to około 2.8 km z możliwością wydłużenia do 4 km.

Fot. K. Kortas

Fot. K. Kortas

3. Ścieżka spacerowa z elementami dydaktycznymi „Rybieńka”

Ścieżka spacerowa z elementami dydaktycznymi „Rybieńka” przebiega szlakiem turystycznym łączącym malowniczo położone jezioro Rybno z wsią Lipinki. Ze względów historycznych jest to szlak partyzantów Armii Krajowej. Ścieżka ma charakter dydaktyczny, rekreacyjny, zdrowotny i historyczny. Teren wzdłuż ścieżki jest charakterystyczny dla Borów Tucholskich. Rzeźba terenu ukształtowana została podczas zlodowacenia bałtyckiego. Przeważają

gleby bielcowe wykształcone z luźnych piasków o niskim poziomie wód gruntowych. Dominuje bór sosnowy; drzewostany iglaste, jednowiekowe, sadzone sztucznie. Wszystkie te czynniki tworzą specyficzny klimat i warunki rozwoju dla istot żywych a jednocześnie mogą powodować powstawanie zagrożeń dla istniejącego środowiska. Przystanki dydaktyczne oznakowane są kamieniem z numerem. Obecna ścieżka spacerowa zastąpiła ścieżkę dydaktyczną Rybno. W połowie trasy znajduje się wiata drewniana. W bieżącym roku przewiduje się wydanie broszury informacyjnej na temat przystanków ścieżki.

Fot. J. Bock

Fot. J. Bock

4. Punkt informacyjny – biurowiec nadleśnictwa

Biurowiec Nadleśnictwa Dąbrowa znajduje się w sąsiedztwie OEL „Dąbrówka”. W godzinach urzędowania biura (7.00-15.00) w nadleśnictwie pracownicy zawsze udzielą informacji na ciekawiący nas temat, nieodpłatnie można otrzymać materiały promocyjne, mapy, foldery.

Fot. K. Kortas

5. Szkółka Leśna Bojanowo

Szkółka Leśna znajdująca się na terenie Leśnictwa Bojanowo. Można się na niej zapoznać z produkcją sadzonek różnych gatunków drzew i krzewów od nasion do gotowych sadzonek.

Fot. J. Bock

6. Zagroda adaptacyjna dla danieli

Znajduje się na terenie leśnictwa Kotówka. Obecnie jest modernizowana. Można w niej zaobserwować danielę- gatunek bardzo charakterystyczny dla terenów naszego nadleśnictwa.

Fot. W. Thomas

7. Obiekty małej retencji

Zlokalizowane w leśnictwach Kotówka i Rulewo. Można na nich zapoznać się z tematyką magazynowania wody na terenach leśnych.

Fot. K. Kortas

8. Zielone Klasy w Leśnictwach Gródek, Dąbrowa

Wiaty edukacyjne znajdujące się na terenach leśnych leśnictw Gródek i Dąbrowa przystosowane do prowadzenia „zielonych lekcji”. Przy wiatkach w Leśnictwie Dąbrowa znajdują się w dwóch miejscach- na terenie leśnym oraz przy Zespole Szkół w Jeżewie.

1. Zielona Szkoła w Lipinkach

Zorganizowana na terenie Szkoły Podstawowej w Lipinkach. Możliwe jest przenocowanie w niej grupy około 50 osób. Szkoła zapewnia także posiłki. Na terenie szkoły znajduje się izba edukacyjna wyposażona w niezbędny sprzęt, tablice edukacyjne na podwórku szkoły, wiaty edukacyjne oraz miejsce na ognisko.

2. Miejsca Pamięci Narodowej

Są to Pomnik Niepodległości w Lipinkach upamiętniający bohaterstwo żołnierzy niezłomnych, miejsce masowych mordów w Mniszku oraz miejsce ekshumacji

V. Obiekty edukacji przyrodniczej innych podmiotów znajdujące się na terenie nadleśnictwa

- Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny Zespołu Parków Krajobrazowych w Chrystkowie – w ośrodku odbywają się prelekcje o tematyce historycznej i

przyrodniczej, znajduje się tu sala muzealna; odwiedzającymi są grupy szkolne i rodzinne z całej Polski.

- Stary Młyn w Grucznie – siedziba Towarzystwa Przyjaciół Doliny Wisły, towarzystwo prowadzi zajęcia o tematyce przyrodniczo-leśnej dla grup szkolnych i rodzinnych.
- Ścieżka dydaktyczna Zespołu Nadwiślańskich Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego.
- Zielona Szkoła w Szkole Podstawowej w Lipinkach.

VI. Planowane wydawnictwa edukacyjne

- Zeszyt edukacyjny o OEL „Dąbrówka”
- Zeszyt edukacyjny o ścieżce edukacyjnej Grabowiec
- Zeszyt edukacyjny o ścieżce spacerowej z elementami dydaktycznymi „Rybieńka”.

fol. Tadeusz Schenk

VII. Zasady działalności OEL „Dąbrówka”

❖ Postanowienia ogólne

- Ośrodek organizuje zajęcia z zakresu edukacji leśnej dla dzieci, młodzieży, studentów a także dla osób dorosłych.
- Do prowadzenia zajęć wykorzystywana jest baza edukacyjna całego nadleśnictwa, dostępny sprzęt audiowizualny i komputerowy oraz pomoce dydaktyczne.
- OEL „Dąbrówka” prowadzony jest przez Specjalistę Służby Leśnej, który jest zarówno koordynatorem wszystkich zajęć edukacyjnych prowadzonych na terenie Nadleśnictwa Dąbrowa przy współpracy z kadrą kierowniczą, terenową i techniczną nadleśnictwa.
- Bezpośrednim przełożonym pracownika prowadzącego OEL „Dąbrówka” jest Nadleśniczy Nadleśnictwa Dąbrowa.
- OEL „Dąbrówka” dostępny jest przez cały rok.
- Przyjazdy grupowe muszą być uzgadniane wcześniej, gdyż ośrodek nie ma pracowników zatrudnionych wyłącznie do prowadzenia edukacji leśnej. Pracownicy zajmujący się tymi zagadnieniami robią to w ramach swoich obowiązków służbowych, które nie są jedynymi.
- Ośrodek organizować będzie także inne spotkania o charakterze edukacyjnym, które odbywać się będą zarówno w sali edukacyjnej ośrodka jak i w wiacie edukacyjnej w ogrodzie.
- Ośrodek będzie także pełnił funkcję centrum informacji nt. walorów przyrodniczych Nadleśnictwa Dąbrowa jak i całego regionu Borów Tucholskich i Powiatu Świeckiego.
- W Ośrodku będzie można nabyć nieodpłatnie materiały edukacyjne i informacyjne na temat w/w miejsc.
- Pracownik zajmujący się zagadnieniami edukacyjnymi odpowiedzialny będzie za przygotowanie powierzchni dydaktycznych.
- Możliwe są indywidualne wejścia na teren Ośrodka oraz prowadzenie zajęć bez udziału pracowników nadleśnictwa po wcześniejszym uzgodnieniu z koordynatorem.

- Rezerwacji zajęć na terenie OEL „Dąbrówka” jak i na terenie całego Nadleśnictwa Dąbrowa można dokonywać drogą telefoniczną oraz elektroniczną z wykorzystaniem danych zawartych na stronie internetowej nadleśnictwa.
- Za optymalną ilość osób uczestniczących jednorazowo w zajęciach przyjmuje się grupę ok. 20 osób. Możliwe jest przyjęcie większych grup, ale jakość zajęć może ulec obniżeniu.
- Organizator decydując się na przyjazd do naszego ośrodka powinien zapoznać uczestników z zasadami ustalonymi przez Nadleśnictwo Dąbrowa dotyczącymi prowadzenia zajęć edukacyjnych oraz korzystania z obiektów nadleśnictwa i zobowiązać się do zastosowania się do tych zasad.
- Na prośbę organizatora nadleśnictwo może przygotować drewno na ognisko, podczas którego uczestnicy zobowiązani są do przestrzegania zasad ochrony p-poż oraz regulaminu korzystania z Ośrodka (w ostatniej części opracowania)
- Nadleśnictwo Dąbrowa może pomóc w przygotowaniu posiłków dla grup przebywających przez okres całodzienny na terenie Ośrodka jak i Nadleśnictwa
- Możliwe jest skorzystanie z noclegu we współpracującej z Ośrodkiem jak i Nadleśnictwem Dąbrowa Zielonej Szkole w SP w Lipinkach. Ilość miejsc noclegowych ok 40. Noclegi jak i wyżywienie w ZS są odpłatne na co nie ma wpływu Nadleśnictwo Dąbrowa.

❖ Zasięg działania

Z zajęć w Ośrodku korzystać głównie będą uczniowie szkół z regionu współpracujące z Nadleśnictwem Dąbrowa. W związku jednak z tym, że Nadleśnictwo prowadzi współpracę ze SP w Lipinkach dysponującą bazą noclegową, zasięg działania staje się nieograniczony. W skład odwiedzających Ośrodek wchodzi także turyści z terenu całego kraju i nie tylko.

❖ Tematyka i rodzaje zajęć

Zajęcia prowadzone w OEL „Dąbrówka” dostosowane są dla wszystkich grup wiekowych, które są odbiorcami treści edukacyjnych. Tematyka każdego zajęcia jest na tyle elastyczna, że dopasowanie jej nie stwarza większego problemu. W każdym z podanych scenariuszy określony jest wiek jego odbiorcy. W doborze scenariuszy

pracownicy nadleśnictwa kierowali się tym, żeby poziom wiedzy, zainteresowania ale i cechy rozwojowe odbiorców były jak najlepiej dopasowane w celu najbardziej aktywnego wykorzystania czasu spędzonego z grupą w ośrodku.

Tematy bliskie leśnictwu realizują nauczyciele przyrody, biologii, geografii, wychowania technicznego, plastycznego, muzycznego a nawet przysposobienia obronnego.

We współpracy z pracownikami nadleśnictwa tworzone mogą być własne programy autorskie nauczycieli jak i projekty edukacyjne wykonywane przez uczniów gimnazjalnych. Stąd tak ważna jest współpraca leśników z nauczycielami jako tymi, którzy mają służyć wiedzą specjalistyczną na temat metod, form i celów edukacyjnych, które w połączeniu z wiedzą merytoryczną leśników będą stanowić spójną całość.

Zajęcia prowadzone w ośrodku jak i na terenie całego Nadleśnictwa Dąbrowa mają prowadzić do tego, aby społeczeństwo:

- ceniło drewno i wiedziało o jego pozyskaniu jak najwięcej
- dysponowało wiedzą przyrodniczą na temat środowiska leśnego
- przyjmowało idee zrównoważonego rozwoju lasów
- czuło się odpowiedzialne za utrzymanie walorów społecznych lasów
- rozumiało zasady racjonalnej gospodarki leśnej
- wykazywało estetyczną i emocjonalną wrażliwość na piękno lasu
- rozumiało zadania zawodowe leśników i czuło szacunek do tej grupy zawodowej
- pojmowało znaczenie surowca drzewnego w gospodarce i kulturze jako surowca przyjaznego człowiekowi i środowisku naturalnemu.

Zajęcia prowadzone przez nasz ośrodek mają na celu bezpośredni kontakt z przyrodą poparty obserwacją, badaniem i odkrywaniem zależności ekologicznych, nabywaniem wrażliwości estetycznej oraz docenianiem potrzeby dbania o nasze środowisko.

❖ Proponowana tematyka zajęć

- Plan szkolnej wycieczki dydaktycznej „Lekcja w lesie o lesie” – dla wszystkich grup wiekowych zależnie od potrzeb, czas trwania ok 3h
- Scenariusz zajęć na ścieżce przyrodniczej „Dąbrówka” dla klas V-VII
- „Jak zbudowane jest drewno?” Klasy IV-VI, gimnazja, szkoły średnie
- „Ile lat ma moje drzewo?” Klasy IV-VI, gimnazja, szkoły średnie

- „Jak wysokie jest moje drzewo?” Klasy IV-VI, gimnazja, szkoły średnie
- „Las służy wszystkim” - Klasy IV-VI, gimnazja, szkoły średnie
- „Ptaki drapieżne”- wszystkie grupy wiekowe
- „Lasów w Polsce jest coraz więcej”- dorośli
- „Woda- niezwykła ciecz”- wszystkie grupy wiekowe
- „Bezkrwawe łowy”- montaż słowno- muzyczny klasy I-III
- Drzewa naszych lasów Klasy I-VI
- Łańcuch Pokarmowy w lesie Klasy IV-VI, gimnazja, szkoły średnie
- „Rola drzewa i lasu w ekosystemie” - Klasy IV-VI, gimnazja, szkoły średnie
- „Określanie zanieczyszczenia powietrza dwutlenkiem siarki za pomocą skali porostowej” – gimnazja, szkoły średnie
- „Szata roślinna i zwierzęca Polski na przykładzie Nadleśnictwa Dąbrowa” – gimnazja
- „Las jako bogactwo naturalne”- gimnazja
- „Poznajemy las i jego mieszkańców”- klasy IV-VI
- „W leśnym skarbcu” – wszystkie grupy wiekowe
- „Nasze rady na odpady”- „zerówka”
- „Poznajemy drzewa naszych lasów” – klasy I-III
- „Ptaki zimą”- przedszkola
- „Grzybobranie”- przedszkola
- „Warstwowa budowa lasu” – wszystkie grupy wiekowe
- „Jeden dzień z pracy leśniczego (odbiórka drewna, wywóz drewna itp.) – spotkanie z leśniczym wybranego leśnictwa” – wszystkie grupy wiekowe
- „Jeden dzień z pracy strażnika leśnego- spotkanie z Komendantem Straży Leśnej Nadleśnictwa Dąbrowa”– wszystkie grupy wiekowe
- „Ile lat ma moje drzewo?- wykorzystanie Zegara Czasu”– wszystkie grupy wiekowe
- „Remiza w lesie” – wszystkie grupy wiekowe
- „Ochrona lasu w fazie uprawy, młodnika, i drzewostanu dojrzałego”– wszystkie grupy wiekowe
- „Alfabet darów lasu” – wszystkie grupy wiekowe
- „Drewno jest wspaniałe” – wszystkie grupy wiekowe
- „Co zagraża drzewom w lesie?” – wszystkie grupy wiekowe

- „Ssaki w lesie – dokarmianie ssaków zimą , rozpoznawanie śladów zwierząt” – wszystkie grupy wiekowe
- „Poznajemy zawód leśnika” – wszystkie grupy wiekowe
- „Jak powstaje las?” – wszystkie grupy wiekowe
- „Leśnik gospodarzem lasu” – wszystkie grupy wiekowe
- „Od nasiona się zaczyna” – wszystkie grupy wiekowe
- „Pamiątka z wycieczki – kartka do przyjaciela” – wszystkie grupy wiekowe

VIII. Regulamin korzystania z OEL Dąbrowka jak i innych miejsc prowadzenia edukacji leśnej na terenie nadleśnictwa Dąbrowa

1. Ośrodek udostępniany jest grupom zorganizowanym jak i osobom indywidualnym do prowadzenia zajęć z zakresu edukacji leśnej bądź w celu zapoznania się z ofertą ośrodka.
2. Grupa, której udostępniono jeden z obiektów Ośrodka jak i innych powierzchni i obiektów edukacyjnych Nadleśnictwa Dąbrowa jest w pełni odpowiedzialna za powierzone im mienie.
3. Nadleśnictwo Dąbrowa nie ponosi odpowiedzialności za dzieci i młodzież przebywającą na ich terenie. Przez cały czas pobytu odpowiedzialność za uczestników spoczywa na opiekunach grupy.
4. Osoby przebywające na terenie ośrodka jak i całego nadleśnictwa Dąbrowa muszą stosować się do przepisów ogólnego przebywania na obszarach leśnych jak i do przepisów p-poż.
5. Wszystkie zasady zachowania się na terenie leśnym zostaną przedstawione przez prowadzącego zajęcia.
6. Organizator zobowiązany jest do zdania powierzonego mu sprzętu jak i infrastruktury ośrodka w stanie nie gorszym niż go przejął.
7. W przypadku stwierdzenia rażącego łamania powyższego regulaminu nadleśnictwo zastrzega sobie możliwość odstąpienia od prowadzenia zajęć i wyproszenia grupy z obiektu.

Zatwierdzam treść niniejszego Programu

Imię i nazwisko członka Rady:

Podpis:

Anita Gajewska- Łyskawa

.....

Jolanta Banaszak

.....

Marek Fandrejewski

.....

Izabela Piątkowska

.....

Daria Ciesielska

.....

Agnieszka Sarnecka

.....

Przedstawiciel RDLP

.....

Tomasz Szulc

.....

Joanna Bock

.....

Karolina Podlaszewska

.....

Monika Wiśniewska

.....

Plany Roczne:

Sprawozdania roczne: